

INTERNATIONAL CONFERENCE
“Global Horizons in Philology and Pedagogy: Experiences of Turkic Nations”
September 25, 2025

ÜSLUBİYYATIN MÜASİR DİLÇİLİKDƏ YERİ VƏ İNKİŞAF İSTİHAMƏTLƏRİ

Sahila Ibrahimova

Azerbaijan State Pedagogical University,

Head teacher of the modern Azerbaijani language department, Ph.D

e-mail: e-mail: sahila.ibrahimova@yahoo.com

ORCID ID: 0009-0008-6960-524x

Giriş

Üslubiyyat dilçilik elminin ən mühüm sahələrindən biri olub, dilin funksional imkanlarını, bədii-estetik çalarlarını və üslubi vasitələrin ünsiyyətdə rolunu öyrənir. Azərbaycan dilçilik ənənəsində üslubiyyat həm nəzəri, həm də praktik aspektdə geniş araşdırılmışdır. Bu sahə dilin yalnız kommunikativ vasitə kimi deyil, həm də estetik dəyər daşıyıcısı olduğunu təsdiqləyir (Əlizadə, 2007). Müasir dövrdə üslubiyyatın tədqiqat obyektini yalnız bədii ədəbiyyatla məhdudlaşdırmaq, eyni zamanda publisistika, elmi üslub, rəsmi-işgüzar üslub və gündəlik danışmaq dili də onun araşdırma predmeti kimi çıxış edir (Cəfərov, 2012).

Üslubiyyatın əsas məqsədi dilin ifadə imkanlarını öyrənmək, üslubinormanı müəyyənləşdirmək və müxtəlif üslubların fərqləndirici xüsusiyyətlərini göstərməkdir. “Söz yalnız fikir ifadə etmir, həm də duyğu, rəng, musiqi daşıyır” (Rza, 1968, s. 54). Bu fikir dilin yalnız məntiqi-kommunikativ deyil, həm də estetik funksiyasını ön plana çıxarır.

Əsas üslub sahələri

1. Elmi üslub – məntiqi ardıcılıq, terminoloji dəqiqlik, obyektivlik üstünlük təşkil edir (Quliyev, 2010).
2. Bədii üslub – obrazlılıq, metaforalar, bədii təsvir vasitələri ilə zəngin olur (Əhmədov, 2009).
3. Publisistik üslub – ictimai fikir formalaşdırmaq üçün emosionallıq və sadəlik diqqət mərkəzindədir.
4. Rəsmi-işgüzar üslub – standartlaşdırılmış ifadələr, şablon formalar, qanunverici dəqiqlik üstünlük təşkil edir (Yusifov, 2015).
5. Danışmaq üslubu – sadə, gündəlik, sərbəst ifadələrlə xarakterizə olunur. Azərbaycan dilçiliyində üslubiyyatın inkişaf mərhələləri

Azərbaycan üslubiyyatının nəzəri əsasları XX əsrdə formalaşmışdır. Ənənəvi olaraq bu sahədə Məmməd Cəfər Cəfərov, Nəsir İmanquliyev, Kamran Əliyev və başqalarının araşdırmaları mühüm rol oynamışdır.

Məsələn, Cəfərov (2012) qeyd edir ki, üslubiyyat yalnız ədəbiyyatın deyil, həm də dilçiliyin tərkib hissəsidir və dilin üslubi qatlarının öyrənilməsi praktik ünsiyyət üçün vacibdir. Qloballaşma və rəqəmsal kommunikasiya dövründə üslubiyyatın tədqiqat dairəsi genişlənmişdir. Sosial media üslubu, reklam dili, kütləvi informasiya vasitələrinin diskursu müasir üslubiyyatın yeni obyektləridir (Məmmədli, 2021). Məsələn, sosial şəbəkələrdə işlədilən dil üslub baxımından ənənəvi danışmaq və publisistik üslubun sintezi kimi çıxış edir. Bu, dilin dinamik inkişafını göstərir. Nümunələr

1. Bədii üslub nümunəsi – Səməd Vurğunun “Azərbaycan” şeirində:
“Mən bir dağam, başı dumanlı...” – obrazlılıq və təşbehlə dilin poetik gücü ifadə olunur.
2. Elmi üslub nümunəsi – Məqalələrdə tez-tez belə cümlələr işlədilir:
“Bu tədqiqat göstərir ki, dilin üslubi qatları müxtəlif sosial funksiyaları daşıyır”.
3. Publisistik üslub nümunəsi – Qəzet başlıqlarında:

INTERNATIONAL CONFERENCE
“Global Horizons in Philology and Pedagogy: Experiences of Turkic Nations”
September 25, 2025

“Gələcəyimiz üçün birləşək!” – emosional və çağırış xarakterli ifadə.

Nəticə

Üslubiyyat dilçilik elminin ən mühüm sahələrindən biri olaraq dilin müxtəlif üslubi qatlarını öyrənir. Müasir dövrdə bu elm yalnız bədii mətnlərin deyil, həm də kütləvi informasiya, sosial media və rəsmi sənədlərin öyrənilməsinə geniş imkanlar açır. Azərbaycan dilçilik ənənəsində üslubiyyat sahəsində aparılan araşdırmalar dilin zəngin ifadə potensialını ortaya qoyur.

İstinadlar

1. Əhmədov, R. (2009). Bədii üslub və onun xüsusiyyətləri. Bakı: Elm və Təhsil.
2. Əlizadə, A. (2007). Dilçilik və üslubiyyat məsələləri. Bakı: Nurlan.
3. Cəfərov, M. C. (2012). Üslubiyyatın əsasları. Bakı: Azərneşr.
4. Məmmədli, S. (2021). Sosial media dilində üslubi dəyişmələr. Azərbaycan Dilçilik Jurnalı, 15(2), 55–68.
5. Quliyev, K. (2010). Elmi üslubun dil xüsusiyyətləri. Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı.
6. Rza, R. (1968). Sözü seyrinə inam. Bakı: Gənclik.
7. Yusifov, Ə. (2015). Rəsmi-işgüzar üslub və onun normativləri. Bakı: Qanun.